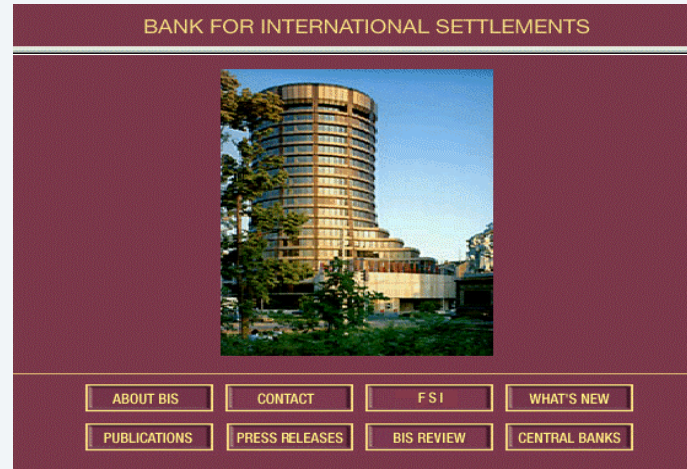

Üzleti lehetőségek – egy új kockázatkezelési filozófia tükrében

Előadás a Könyvvizsgálói Kamara Pénz- és Tőkepiaci
Tagozata számára

Király Júlia, ITCB Consulting & Training Ltd,
jkiraly@itcb.hu

Alapítás: 1988. november. Kelet-Európa első bankárképző intézményét 28 magyar bank hívta életre azzal a céllal, hogy egy fedél alá hozza a szakértelmet, tapasztalatot, pénzügyi ismereteket és anyagi eszközöket.

Ma az intézmény a pénzügyi piac egyik legelismerettebb **tanácsadó és oktató** cége.

2002. január óta tevékenységét ISO9001 minőségbiztosítás alapján végzi.

1999-ben kezdtük el az immár rendszeressé vált **kockázatkezelés aktuális kérdéseivel foglalkozó konferencia-sorozatunkat.** A szakma körében nagy népszerűségnek örvendő sorozat kezdetben a piaci kockázatkezeléssel, majd a hitel- és működési kockázat kérdéskörével, legújabbban pedig **Bázel II-vel és az új Tőkeegyezmény aktuális gyakorlati kérdéseivel foglalkozik.**

A cég ma már közel egy tucat bank és több pénzügyi vállalkozás hivatalos Bázel II tanácsadója. Ezt a munkát egy közel 10 fős specializálódott tanácsadó csapat végzi.

Mi a különbség ?

Bázel I

- 1) Tőkeszabály – nincs üzleti filozófiája
- 2) Ad hoc tőkemegfelelési szabály – fontosabb kérdés, hogy a „mi a tőke”, mint hogy „mekkora legyen a tőke – a **szavatoló tőke fogalom**
- 3) „Rule based” szabályozás – „one-size-fits-all”
- 4) Nem az adott bank működésére fókuszál
- 5) Ehhez illeszkedő felügyelés („checkbox”)
- 6) Korlátozottan értelmezi a bank kockázatait, leginkább csak a hitelkockázatot ismeri el

Bázel II

- 1) Nem csak tőkeszabály – van üzleti filozófiája
- 2) Nem a tőkére, hanem a kockázati és biztonsági szint összefüggéseire koncentrálnak
- 3) „Risk based” szabályozás – nincs „egyetlen forma”
- 4) Az adott bank működése az alapja a kockázat és biztonság megítélésének
- 5) A felügyelés egyfajta „validálás” – a belső folyamatok ellenőrzése
- 6) Tágra értelmezi a kockázatokat – a megfelelő üzleti vagy bürokratikus védelmet kívánja meg

A folyó, az árvíz, a folyószabályozás és a gát

A tőkeszabályozás ugyanaz, mint a gátépítés: csak annyit kell eldönteni, hogy az „egyszer száz évben” avagy az „egyszer ezer évben” bekövetkező árvíz ellen épít gátat. A biztonságosabb gát – drágább, de akár ezer évig véd...

A tőke nem más mint a folyó gátja, mely a jövőbeli veszteségek ellen megvédi a betéteseket. A cél az optimális tőkenagyság meghatározása.

A bázeli folyamat az ajánlások megjelenéséig

- **Első változat (CP1):** 1999. június 3. (emészthető, elegáns, az alapelvek megfogalmazása: 62 oldal)
- **Második változat (CP2):** 2001. január 16. (139 oldal, részletes szabályokkal): cél a 2005. évi bevezetés
 - Hatástanulmányok: QIS2 (2001), QIS3 (2002. október)...
 - Harmadik változat (CP3): 2003. április (226 oldal)
- **Végső változat:** 2004. június 26 (239 oldal): „International Convergence of Capital measurement and Capital Standards – a Revised Framework”
+ 2005 március: TBR

100 országnál is több tervezi csatlakozni

	DECEMBER 2005	DECEMBER 2006	DECEMBER 2007	DECEMBER 2008	DECEMBER 2009
EU	PARALLEL CALCULATION	BASEL 2 (RSA/FIRB+BIA/STA)	BASEL 2 (RSA/FIRB/AIRB+BIA/STA/AMA)		
USA			PARALLEL CALCULATION	BASEL 2 (AIRB+AMA)	
CANADA		PARALLEL CALCULATION	BASEL 2 (RSA/FIRB/AIRB+BIA/STD/AMA)		
JAPAN	PARALLEL CALCULATION	BASEL 2 (RSA/FIRB+BIA/STA)	BASEL 2 (AIRB+AMA)		

From: Giuseppe Siani (EC) Presentation in GARP Conference 2006 Barcelona

Az új „bázel kettes” európai direktíva (CRD) megszületése

- **2004. június 26:** közzéteszik a bázeli ajánlást „International Convergence of Capital measurement and Capital Standards – a Revised Framework”
- **2004. július 19-én** a Bizottság benyújtja a Tanácsnak és a Parlamentnek
 - 2005. április – szeptember: közel 1000 módosító javaslat megvitatása
- **2005. szeptember 28:** az Európai parlament egy olvasatban elfogadta
- **2005. október 11:** az ECOFIN is elfogadta
 - „Komitológia” (Bizottság változtatási joga) - 2 éves „sunset” klauzúra – 2008. január 1-től három szerv újratárgyalja (a „call back” jog hiánya miatt)
- **2006. Június 14. A két új direktíva végleges aláírása (június 30: megjelenése az Official Journalban)**
 - **2006/48:** a hitelintézetek tevékenységének megkezdéséről és folytatásáról (valamint a banki könyvben tartott pozíciók kockázatáról és tőkeszükségletéről)
 - **2006/49 :** a befektetési vállalkozások tőkekövetelményének szabályozásáról és a kereskedési könyvben tartott pozíciók kockázatáról és tőkeszükségletéről
- **2006 december 31-ig** (Article 157 (1)) tagállami jogszabályok várható megszületése
Hpt és a vonatkozó jogszabályok átírása
- **Bevezetés 2007 (önkéntesen Article 152) 2008 (kötelezően) minden bankra, befektetési vállalkozásra és pénzügyi holdingra / csoportra konszolidáltan is**

Kire vonatkoznak az ajánlások és a szabályok ?

- **Bázel:**
 - nemzetközileg aktív bankcsoportok és pénzügyi holdingok
- **USA:**
 - csak a globális nagybankokra kötelező
- **Európa: pénzügyi intézmények (financial institutions)**
 - **Egyedi alapon:** hitelintézet, befektetési vállalkozás
 - **Összevont (konszolidált és szubkonszolidált) alapon**
 - Hitelintézet által vezetett csoportok
 - Befektetési vállalkozások által vezetett csoportok (ha a csoportban hitelintézet is van)
 - Pénzügyi holding által vezetett csoportok
 - **Összevonásban szerepeltetett intézmények**
 - Anyavállalat + hitelintézetek, pénzügyi vállalkozások, befektetési vállalkozások, befektetési alapkezelők., járulékos vállalkozások

Európai direktíva: 2006/48 / EC

- **Title I:** Hatály és definíciók
- **Title II:** Az üzlet létrehozása és folytatása
- **Title III:** Az intézményalapítás szabadsága
- **Title IV:** Harmadik osztályokkal való kapcsolat
- **Title V:** A prudenciális felügyelet és a nyilvánosság elvei és technikái
 - CH1: A prudenciális felügyelet: home-host (40-55)
 - CH2: „Technikai eszközök” (56-122)
 - **S1: A szavatoló tőke (own funds) meghatározása (56-67)**
 - **S2: Védelem a kockázat ellen (hatókör: 68-73, tőkekövetelmény: 74-75)**
 - **S3: Hitelkockázat 76-101 (standard 78-83, IRB 84-89, CRM 90-93, értékpapírosítás 94-101)**
 - **S4: Operációs kockázat (102-105)**
 - S5: Nagykockázat korlátozása (106-119)
 - S6: Befektetések korlátozása (120-122)
 - CH3: A hitelintézetek értékelése (123)
 - **CH4: A felügyelet szerepe (124-144)**
 - **S1: Felügyelés (124-143)**
 - **S2: A hatóságok általi nyilvánosság (144)**
 - CH5: A nyilvánosság szerepe (145-149)
- **Annex III, V - X: ... a részletek...**

Függelékek

- **Annex I:** Az elismert tevékenységek
- **Annex II:** A mérlegen kívüli tételek „mérlegesítése”
- **Annex III:** **Származtatott termékek partnerkockázata**
- **Annex IV:** A származtatott termékek klasszifikációja
- **Annex V:** Általános szervezeti feltételek
- **Annex VI:** **A sztenderd módszer**
- **Annex VII:** **Az IRB módszer**
- **Annex VIII:** **A kockázatcsökkentés módszerei**
- **Annex IX:** **Az értékpapírosítás**
- **Annex X:** **Az operációs kockázat**
- **Annex XI:** A felügyeleti eljárás technikai kérdései
- **Annex XII:** A nyilvánosságra hozatal technikai kérdései

A három pillér

Pillar I

Minimális
tőke-
követelmény
a hitel-, a
piaci- és az
operációs
kockázatra

Pillar II

Felügyeleti
ellenőrzés

Pillar III

Piaci
fegyelem

A három pillér ... hátulról

Pillar I

**Egy új üzleti
filozófia**

Pillar II

**Validáció -
jóváhagyás**

Pillar III

**Ismerjen
meg az
ügyfeled!**

A tőkekövetelmény-minimum értelmezése

- **A szavatoló tőke meg kell, hogy haladja**
 - a hitelezési kockázat (banki könyv és kereskedési könyv) esetében a kockázattal súlyozott eszközérték 8 %-át ($\text{Exposure} \times \text{RW} \times 8\%$), valamint
 - a kereskedési könyvi pozíciók pozíciós kockázatára és a teljes tevékenység FX és árukockázatára meghatározott tőkekövetelményt, valamint
 - az operációs kockázatra képzett tőkekövetelményt

**Hitelkockázat
tőkekövetelménye**

**Piaci kockázat
tőkeköv.**

**Opkock
tőkeköv.**

Szavatoló tőke

Hitelkockázat mérés és kezelés új felfogásban

avagy az **RW = Risk Weight** = kockázati súly meghatározása

Sztenderd és **IRB = Internal Rating Based**- Belső minősítésen alapuló módszer

Bázel I: a világ egyszerű volt

13/2001 PM rendelet

- Államok, jegybankok: kockázatmentesek, tehát kockázati súlyuk zérus
- Hitelintézetek: „kis” kockázatúak, kockázati súlyuk 20% (ad hoc súly, semmiféle tudományos alapja nincs)
- Jelzáloggal fedezett követelések: „felerészben” kockázatosak, kockázati súlyuk 50%
- A világ többi része egyformán kockázatos – kockázati súlyuk 100%
- A mérlegen kívüli tételekből bizonyos valószínűséggel lesz mérlegtétel
 - Függő követelések esetében 0-100%
 - Származékos termékek esetében 0-10%
- „Vedd az egyes eszköztételek kockázati súlyát, szorozd meg vele az eszközértéket, oszd el a szavatoló tőkét ezzel az eredménnyel és vizsgálj meg 8%-nál nagyobb mutatót kapsz-e”

A hitelkockázat új megközelítése

Sztenderd módszer

- **RW: külső adottság**
- A régi bázeli szellem továbbélése – logikája elüt a tőkeegyezmény egészének szellemétől
- Árnyaltabb ügyfél-szegmentáció
- A külső minősítő cégek (S&P, Moodys stb.) minősítése befolyásolja az ügyfelek kockázati súlyait, de ezek a kockázati súlyok továbbra is kevésbé értelmezhetők („miért épp 35%?” kérdésre nincs jó válasz)
- Feltétel nélkül alkalmazható

IRB (Internal Rating Based) módszer

- **RW: belső minősítéstől függ**
- Nem csak új kockázatkezelési, de új üzleti filozófia
- Logikus ügyfél-szegmentáció
- A bank saját minősítési rendszerén alapul, a bank maga méri a kockázati faktorokat
- Kemény alkalmazási követelmények – alkalmazási teszt és validáció – de a többlet kvalitatív kritériumok (adósminősítés, scoring, veszteségbecslések stb.) az intézmény belső érdekét szolgálják

A sztenderd módszer jellemzői

- Alapvetően az adósok külső minősítő intézmény általi minősítésén, és az ehhez rendelt *ad hoc* (önkéntes) kockázat súlyozáson (Risk Weight) alapul
- **Kulcsparaméterek:**
 - Külső minősítő intézmény (**ECAI**) minősítése (CRD: 6 minősítési kategória és a nem minősített kategória)
 - Minősítési kategóriához rendelt kockázati súly (**RW**)
- A korábbinál **árnyaltabb szegmentáció** (16 csoport):
 - állam, nemzetközi intézmények, multilaterális fejl. bankok, önkormányzat, PSE, pénzügyi intézmények, vállalatok, retail (SME és lakosság), ingatlanal fedezett hitelek, fedezett kötvények, befektetési jegyek, késésben lévő tételek, nagykockázatú ügyletek, értékpapírosított pozíciók, rövid követelések, egyéb tételek
- **Kockázatot** (és tőkekövetelményt) **csökkentő technikák** eddiginél tágabb igénybevétele

Mikor lehet IRB-t alkalmazni ? (mi az IRB lényege?)

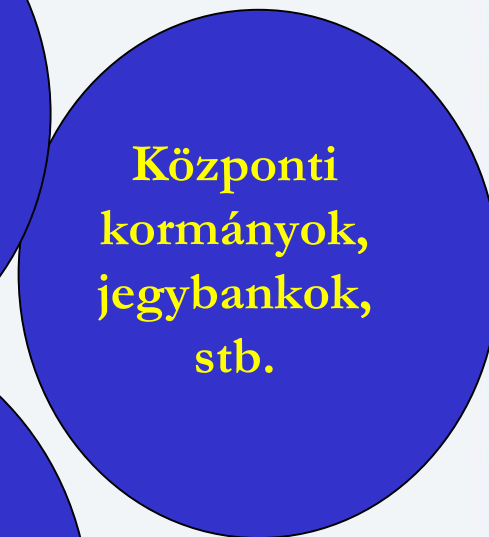
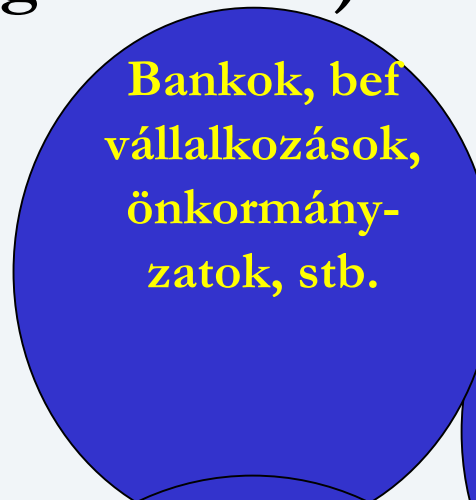

Csak akkor, ha (84. Paragrafus, Annex VII Part 4, CEBS CP10)

- a) A **minősítési rendszer megfelelően** értékeli az ügyfelek és ügyletek jellemzőit és lehetővé teszi a kockázat differenciált és pontos értékelését
- b) Ha a minősítés, a kockázati paraméter becslések meghatározó szerepet játszanak az intézmény kockázatkezelésében, döntéshozatalában, így a hiteljövahagyásban, a belső tőkeallokációban és a corporate governance funkcióban („use test”)
- c) A kockázatkezelési egység megfelelően **független**
- d) Az intézmény valamennyi releváns **adatok megfelelően gyűjti** és tárolja
- e) Ha a hitelintézet képes a minősítési rendszer megfelelő **dokumentálására** és **validálására**

Kiket és hogyan kell „belső minősíteni”? (IRB-szegmentáció)

Amire kíváncsiak vagyunk: ár, limit, tőke

Várható veszteség = **PD** x **LGD**

- Árképző tényező = a „normál” kockázati felár (szpred)
- Egy olyan veszteségelem, amire a bank évt / ct képzéssel fel tud készülni

Minimálisan előírt tőke = **EAD** x **RW(PD, LGD)** x 8% (ami a várható veszteségen „túl van”)

- **RW (risk weight)** a kockázati súly egy **függvény**, amelynek a paraméterei a belső minősítéstől függő PD és LGD
- **PD (probability of default)**: az adós nemteljesítési / mulasztási valószínűsége – az adósok statisztikai elemzése alapján. **ÜGYFÉLFÜGGŐ**
- **LGD (loss given default)**: a mulasztáskor bekövetkező veszteség nagysága - a workout statisztikai elemzése és a fedezetek figyelembe vétele alapján **ÜGYLETFÜGGŐ**
- **EAD (exposure at default)**: a mulasztáskor meglévő kitettség nagysága (mérlegen belül és lehívott tételek)

Hogyan lehet figyelembe venni a fedezeteket, garanciákat... ?

- **Tőkeszükséglet** = **EAD** x **RW(PD, LGD)** x 8%
- A **hitelkockázat csökkentő eszköz** (fedezet, garancia, hitelderivatív stb.)
 - **csökkentheti a kitettséget** (a fedezetet valamilyen módon értékelve csökkenti a kitettség értékét)
 - vagy **csökkentheti a kockázat súlyt**, azaz RW-t. Ezen belül
 - Csökkentheti magát az RW-t, de mivel IRB esetben az RW maga is egy függvény
 - Csökkentheti a pd-t
 - Csökkentheti az ügylet lgd-jét

Mit lehet elfogadni kockázatcsökkentő eszközként?

- A tőkecsökkentésre elfogadható biztosítékok:
 - „Funded” = előre rendelkezésre bocsátott fedezet
 - Pénzügyi biztosítékok (sztenderd módszer esetében csak ezt)
 - Egyéb biztosítékok (ingatlan, gép, berendezés, árukészlet, árbevétel engedményezés stb.)
 - Mérlegen belüli nettósítás
 - „Unfunded” = előre nem rendelkezésre bocsátott fedezet
 - Garanciák
 - Hitel-derivatívok
- Számos feltétel teljesülése esetén fogadhatók el ezek a biztosítékok – ezek egy része jogi (**érvényesíthetőség**), más része közgazdasági (**értékelés**), harmadik része banküzemi (**nyilvántartás és monitoring**) jellegű

Példa: KKV hitel

Jelenleg

- Ügyfelet minősíteni kell (14/2001 – kivéve, ha 100% 0-s fedezet)
- Általában jelentős túlfedezés „jó” fedezetekkel
- „Piacnak” és „stratégiának” megfelelő árazás
- **Értékvesztés elszámolás: követelésminősítés alapján (14/2001)**
- **Tőkeképzés: nettó hitelösszeg x RW (100%) x 8% (üggyféljellemezőktől függetlenül)**
- Tőkecsökkentő: betétfedezet, állami kezesség, állampapír fedezet, bankgarancia, HG / AGVHA garancia

Új tőkeszámítás sztenderd módszer

- Lényeges változás nincs
- **Tőkeképzés: a nettó hitelösszeg x RW (100% esetleg 75%) x 8%**
- Tőkecsökkentő: többféle pénzügyi fedezet igénybe vehető

Új tőkeszámítás IRB – saját kockázati paraméter becslés

- Ügyfelet minősíteni kell **minden esetben (KKV rating)**
- Fedezetek figyelembe vételével –ügyletminősítés (**facility grade**)
- „Piacnak” és „stratégiának” megfelelő árazás – **de!** figyelembe véve a kockázati paramétereket – elsősorban várható veszteséget: **PD x LGD**
- **Értékvesztés elszámolás: számviteli szabályok szerint, de az új tőkeszabályozás a megképzett értékvesztés és a várható veszteség (PDxLGD) portóliószintű egyezését megköveteli, pontosan azért, mert tőkét csak a „nem várt” veszteségre képezet**
- **Tőkeképzés: az ügyfél és az ügylet jellemzőitől függően meghatározott RW alapján, ahol „jó” ügyfél/ügylet esetében az RW 55-80% között változik**
- Tőkecsökkentő: pénzügyi fedezetek, egyéb fedezetek, garanciák – részben a kitettséget, részben az RW-t csökkenti

Egy új kockázati elem: az operációs kockázat

Működési kockázat definíciója

- **A működési kockázat:**

- belső folyamatok, rendszerek, emberek
- nem megfelelően összehangolt működése,
- avagy meghibásodása
- illetve valamilyen külső esemény hatására bekövetkező veszteség kockázata.

A definícióba (*amely kellően „homályos”*) beleértendő a jogi kockázat is.

A stratégiai és a jóhírnév kockázat kívül esik a szabályozói definíción

- **Mégis, milyen kockázatokra gondoljunk?**

- Belső csalás (csalás, lopás, összejátszás stb.)
- Külső csalás
- Munkahelyi kockázatok
- Ügyfél, termék, üzleti eljárás megsértése
- Eszközök fizikai sérülése
- Üzletmenet kimaradás, rendszerhibák
- Végrehajtási és folyamatszabályozási problémák

Működési kockázat jellemzői: gyakoriság és súlyosság

	Alacsony gyakoriság	Magas gyakoriság
Nagy veszteség	Fő veszteségek – Elsődleges kihívás Hatások: Teljes tönkretétel, reputációs kár Nehéz megérteni, előrejelezni Más iparági tapasztalatok	Nem releváns – különben kiszállás az üzleti működésből szükséges
Kis veszteség	Elhanyagolható	Enyhébb események Általában erős fenyegetés Könnyen megérthető, mérhető, beárazható Egymással összefügghetnek

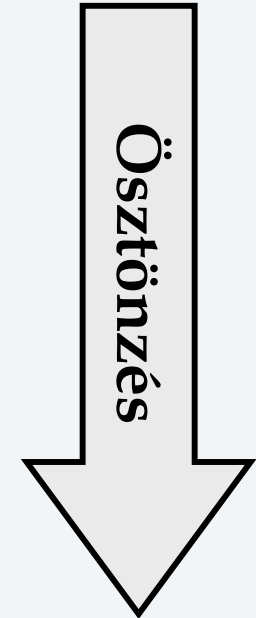
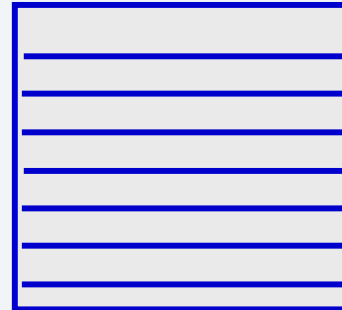

Alapmutatóra épülő módszer („BIA”)

A tőkekövetelmény közelítésként határozódik meg -
Feltesszük, hogy az operációs kockázat a tevékenység méretével arányos (jövedelem) indikátora

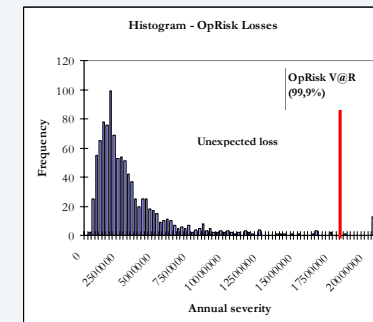
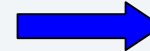
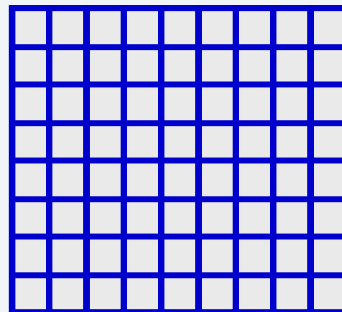

Sztenderd módszer („SA”- „ASA”)

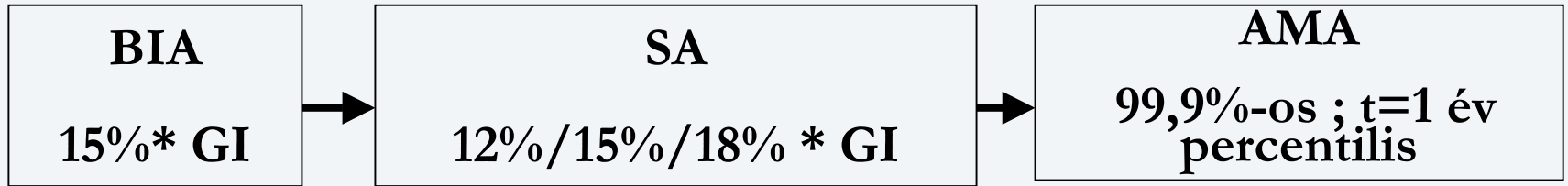

Fejlett Mérési Módszer („AMA”)

Szofisztikált mérés –
kockázati profilhoz igazított tőkekövetelmény

Áttekintés

- Nincs előfeltétel
- „Sound Practices”
- Jelenlegi tőkekövetelményt 10-15%-kal „dobja meg”

+

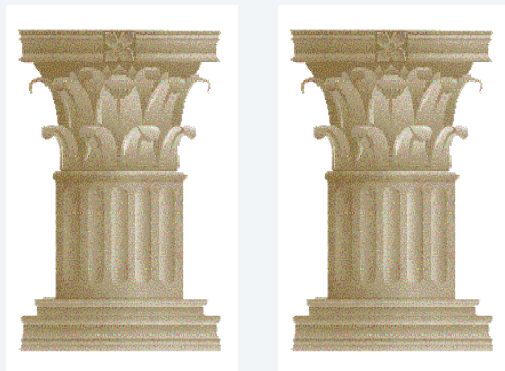
- Üzletági besorolás
- Kockázatkezelési egység
- Adatgyűjtés
- Jelentés/kezelés
- Dokumentált folyamatok
- Validáció – belső/külső
- Alacsonyabb minimum tőke

+

- Adatok (Belső adatok – 3 év – Külső adatok)
- Modellezés – szcenárió elemzés
- Validáció – belső/külső
- Biztosítás figyelembevétele
- Hatása ma még ismeretlen

ASA

- Adatgyűjtés
- Aktivitás zöme a magas hitelkockázatú lakossági, vállalati üzletágban

A 2. Pillér és ami mögötte van

2. pillér: a Felügyelet

- Az 1. Pillér csak minimumot határoz meg
- A 2. Pillér hivatott biztosítani, hogy a bank tőkeereje valóban összhangban legyen a bank kockázati profiljával
- A Felügyelet aktív felügyelést jelent abban az értelemben, hogy a felügyelt intézmény működésének megértésén, az intézménnyel való szoros együttműködésen alapul
- A prudenciális szabályozás célja nem az „üzlet” eliminálása, hanem az „üzletből” fakadó kockázatok megfelelő mérése és kezelése
- A 2. Pillér az első pillér választott tőkemérési módszerétől „függetlenül” létezik!

A 2. pillérben meghatározott tőke

- **Kihagyott, illetve az 1. pillérben nem teljesen lefedett kockázatok:**
 - Hitelkoncentráció
 - Banki könyv kamatkockázata
 - Stressz teszt alkalmazása
 - Kockázatok halmozódása
 - Likviditási kockázat
- **A belső tőkeallokációs modell meghatározása: a bank kockázati profiljával összhangban**

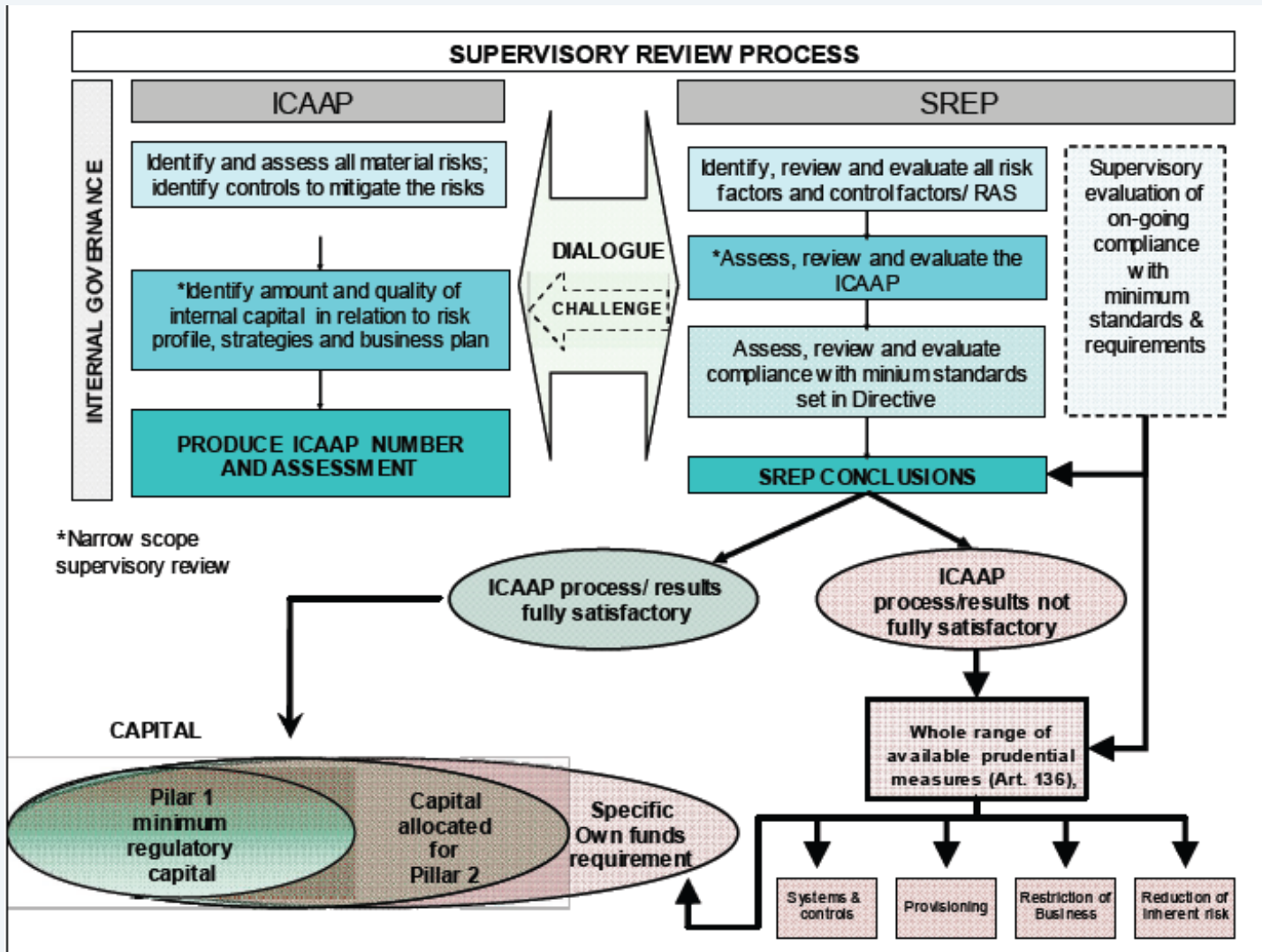
2. pillér: a felügyeleti eljárás 4 alapelve

1. **Alapelv:** A bankok rendelkezzenek megfelelő eljárással **kockázati profiljukkal összhangban** lévő tőkemegfelelésük értékelésére és a szükséges tőkeszint biztosítására.
2. **Alapelv:** A felügyelők **értékelik a tőkemegfelelés belső értékelési eljárásait**, valamint a bankok képességét a szabályozási tőkeszint ellenőrzésére.
3. **Alapelv:** A felügyelők **elvárják, hogy a bankok a minimális szabályozási tőkeszint felett** működjenek és alkalomadtán kötelezhetik a bankot a minimumot meghaladó tőke képzésére
4. **Alapelv:** A felügyelők arra törekszenek, hogy **idejében közbelépjenek**, ha a bank tőkeszintje elégtelen, és mielőbb rászorítsák a bankot az elégtelen tőkehelyzet orvoslására.

2. pillér: „SRP = ICAAP + SREP”

SRP = supervisory review process, ICAAP: internal capital adequacy assessment process; SREP: supervisory review and evaluation process

Corporate governance

- **Corporate governance** (a board profeszionális kompetenciája, stratégia és corporate célok jól meghatározottsága, a felelősség és számonkérhetőség transzparenciája, a felsővezetés megfelelő ellenérzése, a belső és külső audit felhasználása, megfelelő kompenzációs politika, transzparens vezetési módszerek)
- **Management body**
 - Jóvá kell hagynia a minősítési és kockázati paraméterbecslési kereteket
 - Általános ismerettel kell rendelkeznie az adóminősítő rendszerekről
 - Részletes ismerettel kell rendelkeznie a vonatkozó menedzsment reportok tartalmáról
- **Senior management**
 - Részt kell vennie a minősítési és kockázati paraméterbecslési keretek jóváhagyásában
 - Értesítenie kell a vezető testületet a minősítő rendszerek változásáról
 - Alaposan ismernie kell a minősítő rendszerek felépítését és működését
 - Biztosítania kell a minősítő rendszerek megfelelő működését
 - Informálni kell a kockázatkezelési egység (CRCU) teljesítményéről, a fejlesztések szükségéről és státuszáról

**És még egyszer:
Bázel II nem pusztán egy új tőke megfelelési
szabály**

**Bázel II egy új, piaci versenyhelyzeteket
átrendező üzleti filozófia**

Köszönöm szépen a figyelmet!

